

tijd van de *Sociologische Gids*, 25 jaar geleden. Kenmerkend voor die tijd achtte ik het voortdurend streven naar het formuleren van een programmatisch redactiebeleid. Ik blijf van mening dat een dergelijk streven zinvol is, en ik neig zelfs tot de overtuiging dat een dergelijk beleid steeds meer noodzakelijk wordt.

Daarmee heb ik me omgedraaid en kijk ik naar de volgende 25 jaar. De Nederlandse sociologie zal overleven indien zij zich bereid en in staat toont de eigen maatschappij beter te doorgronden. Een Nederlands sociologisch tijdschrift zou kunnen helpen deze taak programmatisch te ontwikkelen, niet om zich te isoleren, maar om zich geprofileerd te integreren in de zoveel grotere wereld van de maatschappijwetenschappen. Laat dit tijdschrift heten: *Sociologische Gids*.

Vooruitzien of terugblikken?

J. E. Ellemers

De *Sociologische Gids* is van oorsprong duidelijk een 'rebellensblad'. Het begon in 1952 met een initiatief van enkele jonge afgestudeerde Amsterdamse 'sociografen' — die echter sociologen wensten te zijn — en enkele studenten — ook in de sociografie — die de ambitie hadden een gestencild faculteitsblad om te zetten in een 'echt' vaktijdschrift. Het initiatief kwam duidelijk voort uit ongenoegen met de toen bestaande situatie in de Nederlandse sociologie — ook al was dit ongenoegen misschien niet zo duidelijk te identificeren.

Alhoewel ik tot de eerste initiatiefnemers behoorde, maakte ik aanvankelijk geen deel uit van de redactie. In het jaar van voorbereiding (1953) was ik nagenoeg niet in Amsterdam, later enkele jaren in het buitenland. Pas in 1959 trad ik officieel tot de redactie toe. De eerste jaren heb ik de ontwikkeling dus min of meer van een 'afstand' gevolgd, alhoewel ik me wel sterk bij de *Sociologische Gids* betrokken voelde — meer misschien zelfs dan nu. Er is dus een zekere menging van distantie en betrokkenheid, die een bepaald perspectief geeft.

Er is vaak opgemerkt dat de *Sociologische Gids* vooral in de beginperiode veel aandacht besteedde aan methoden en technieken van het sociaal onderzoek. En inderdaad wanneer men de jaargangen nog eens doorbladert, dan ziet men dat vooral in de eerste jaren wel haast in ieder nummer aan onderzoekstechnische problemen aandacht werd besteed. Dat is ook wel begrijpelijk. Het vak moest zich nog waarmaken. Wat nu vanzelfsprekendheden zijn

bij het verzamelen, verwerken en interpreteren van onderzoeksgegevens, waren dat toen nog allerm minst.

Maar behalve voor methoden en technieken, was er toch ook aandacht voor 'inhoudelijke' zaken. Nieuwe terreinen van sociaal-wetenschappelijke activiteit werden verkend, in haast ieder nummer was er wel een 'venster' gericht op een bepaalde ontwikkeling op het vakgebied in het buitenland, er werden bepaalde theoretische begrippen onder de loupe genomen en ook kwamen allerlei problemen betreffende de beoefening van het vak ter sprake. Maar wat mijn inziens toch bovenal kenmerkend was voor de eerste periode van zeg zes tot tien jaar, dat waren de *maatschappij-analytische* bijdragen. Zij het betrekkelijk impressionistisch en niet altijd empirisch even sterk onderbouwd, werden er analyses gepresenteerd over tal van *maatschappelijke* verschijnselen en probleemgebieden: maatschappelijk werk, medische zorg, godsdienst, verzuiling, stratificatie, jeugd, vrijetijdsbesteding; later ook over de onderneming, de vakbeweging, de welvaartsstaat. Zoals gezegd, veel van deze analyses waren empirisch misschien niet zo sterk, maar ze openden wel vaak interessante vergezichten. Het waren ook deze bijdragen — zo is althans mijn indruk — waarnaar in andere publikaties het meest is verwezen.

In de loop van de jaren kwamen er meer speciale nummers, nu echter vooral gericht op terreinen van sociologische *specialisaties*: medische sociologie, onderwijssociologie, ontwikkelingssociologie, godsdienstsociologie, organisatiesociologie, verkiezingsonderzoek, demografie, afwijkend gedrag. Veel bijdragen in deze speciale nummers berustten op zorgvuldig empirisch onderzoek, maar misten toch soms misschien de analytische gedurftheid — de sociologische verbeeldingskracht — van verschillende artikelen uit de eerste periode. Dit is ook wel verklaarbaar. De sociologie was inmiddels een min of meer respectabele discipline geworden. Er was — ook in Nederland — een zekere 'body of knowledge' ontstaan. Men kon niet langer zo maar iets stellen — het moest empirisch worden 'waar gemaakt'. Bovendien de redacteurs gingen — hoezeer sommigen dat aanvankelijk nog wilden verdringen — meer en meer deel uitmaken van de sociologische 'establishment' — ook al bleef men speuren naar veelbelovende 'jonge' (en nóg jongere) nieuwe auteurs en redacteurs.

De jaren zestig werden vooral gekenmerkt door het dilemma van een 'algemeen vaktijdschrift' worden (dat voornamelijk zou moeten draaien op hetgeen 'spontaan' aangeboden werd) of een tijdschrift worden (blijven?) met een eigen 'signatuur'. In zekere zin duren de discussies hierover nog steeds voort en het resultaat is dat noch het één, noch het ander is gebeurd. Het dilemma werd in bepaalde opzichten nog vergroot door de oprichting van nieuwe gespecialiseerde tijdschriften, die zich richten op deelgebieden van de sociale wetenschappen, die voorheen ook door de *Sociologische Gids* werden bestreken: *Acta Politica* sinds 1965, het *Tijdschrift voor Agologie* sinds 1972

en daarna nog *Beleid en Maatschappij* sinds eind 1973 en *Kennis en Methode* sinds 1977. Bovendien werd sinds 1965 een deel van de 'algemene' markt ook afgeroomd door *Intermediair* en heeft zich in 1974 opnieuw een tijdschrift van jongeren aangediend: het *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*. Aan de andere kant is het aantal sociologen de afgelopen vijf en twintig jaar verveelvoudigd, zodat men zich in principe toch van een ruime markt van lezers en auteurs verzekerd zou mogen achten.

Ook de crisis, die zich aan het eind van de jaren zestig aan de universiteiten manifesteerde en die met name sommige sociologische studierichtingen voor jaren lam zou leggen, ging niet ongemerkt aan de *Sociologische Gids* voorbij. Sommigen wilden duidelijk een nieuwe koers. Anderen wilden juist onder deze omstandigheden het professionele karakter handhaven — maar ook dáárover was geen al te grote eenduidigheid. Evenals in het midden van de jaren zestig, is men ook dit dilemma niet helemaal meer te boven gekomen. Maar het feit dat men geen keuze heeft kunnen of willen doen en in zekere zin alle opties open heeft willen houden, leverde wel meer en meer het verwijt op dat de *Sociologische Gids* 'kleurloos' is geworden.

Mijn schatting is dat het redactionele werk nu niet meer dat plezier oplevert dat het in de beginperiode had en nu bijvoorbeeld de redactie van *Beleid en Maatschappij* nog enigszins moet kennen: de voorpret om met iets verrassends te komen, om een nieuwe of afwijkende visie te lanceren. Maar nieuwe en originele visies van niveau zijn nog steeds schaars — ook al is het aantal sociologen sterk toegenomen. Misschien moet de redactie hier gewoon in berusten. Er voor zorg dragen dat wat er zoal in het vak gaande is ook netjes wordt gepubliceerd, is een zeer respectabele taak. Op deze basis werken per slot van rekening verreweg de meeste vaktijdschriften. In dit verband zou men bijvoorbeeld systematischer en op grotere schaal samenvattingen van goede doctoraalscripties kunnen publiceren — vermoedelijk is dit kwantitatief nog altijd de belangrijkste bron van wetenschappelijke bijdragen aan het vak. En dit soort artikelen waren ook in het verleden zeker niet de slechtste. Na 25 jaar moet men misschien niet al te veel ambities hebben over de mogelijkheden van een werkelijk nieuwe koers.

Toch is het misschien niet alleen een kwestie van nostalgie om aandacht te vragen voor het soort maatschappij-analytische artikelen uit de beginperiode. Ook de huidige maatschappij kent nog vele en bizarre problemen. Hier, vanuit een verantwoorde sociologische optiek, een licht op werpen — en we beschikken daarvoor nu over heel wat meer basisgegevens dan 25 jaar geleden — kan nog steeds een taak zijn voor de Nederlandse sociologie en voor een sociologisch tijdschrift.